

Ньурба оройуонун үөрэҕин салаата
С. Бабылайап аатынан Ньурба 1 нүөмэрдээх орто оскуолата

Кылаас табынан дьарык

«Уоланнар»

Оҥордо: саха тылын уонна
литэрэтиирэтин учуутала Харлампыева М.Н

Ньурба, 2017 с.

Дьарык ис хобооно

«Мальчики – это не «маленькие мужчины», а дети, которым надо дать время вырасти!»

Уол о5о былыр-былыргыттан тутаах миэстэни ылар. Кинини иитии туспа кэруннээх, ирдэбиллээх. Уол о5о айылбанан айдарыытынан, кыыс о5оттон эт -хаан, эй – санаа, быыы- майгы эттунэн угус уратылардаах. Ол иитиигэ мэлдьи учуоттаныхтаах. Ийэ эрэ иитэр уол о5ото дьахтардыы майгыланар, хаппырыыс, о.д.а интэриэбэ дьибэ-уот ибинэн мунурданар - кууьу, дьулууру эрэйэр улаханна, урдуккэ таласпат буолар.

Үлэ хайысхата:

- Айылбаны кытта алтыһыы – иитии биир көрүнэ;
- Чөл олох – олох төрдө;
- Идэни сөпкө талыан – олоххун онгостуон;
- Аабыы – о5о сайдар төрүүтэ;

1. Ураты үөрэх айылбаба сыһыаны иитии буолара. **А5аны кытта батыыа сылдьан үөрэнэригэр усулуобуйа тэрийии.** Айылбаба харыстабыллаахтык сыһыаннаһарга үөрэтии о5о олох кыра сааһыттан сабаланаара. Онон ордук куустээх этэ. Төрөшпүттэр тулалаан турар айылбаны: тыаны, ууну, хонууну олус харыстыыллара, онуоха сөптөөх элбэх үгэһи билэллэрэ, тутуһаллара. Сайылыкка тахсалларыгар, кыстыкка киирэллэригэр оморбут сирдэрин хайаан да ыраастыыллара; дьибэ таһын хомуйан, бө5үн-сыһыһын уматан иһэллэрэ. Кыылы, көтөрү хайа түбэһиэх өлөрбөттөрө. Барыта кэмнээх, сирдээх-туомнаах буолара. Дьон сиргэ-дойдуга ытыктабыллаахтык сыһыаннаһара, улаханлык айдаарбат буолара, ытык сиргэ тыас-уус суох буоларыгар кыһанаара. Ханна да сылдыбытын иһин о5о төрөшпүтүн кытта сылдыара, киниттэн үөрэнэрэ.

2. Сэбиэскэй кэм сабана «**Үлэ барыта наадалаах уонна туьалаах**» диэн лозуннары туьанарбыт. Ол кынаттаах этии билинни да кэмнэ суолтатын сүтэрбэт. Уол о5о абатын үлэтин көрөн, наадалаабын, олоххо туьалаабын быьаара, интэриэьиргии үөрэнэрин ситиьии: экскурсиялар, кэтээн көрүү, практической хайысха. Урут үлэбэ сөптөөх сыһыаны иитии киһи олох оморорун төрдө буоларын таба өйдүүлэрэ; ол иһин быстах үлэбэ илдыэ сылдыаллара, о5о көрүүтүн-харайыытын итэбэйэллэрэ, о5о ылыммыт үлэтин тиһэбэр тиэрдэрин ситиһэллэрэ. Онон улэһит, тулуйумтуо, үлэбэ булугас өйдөөх, иннэн-толлон турбат буоларга иитэр үгэстэри, ньымалары сатаан туһаналлара. Балыксыт, булчут саха

оботун бэйэтин кытта ильдэ сылдьан кыылы суоллуурга, миэстэни өйдөөн көрөргө, булду бултаһарга үөрэтэрэ.

3. **Чөл олох** диэн табаабы тардыбат, арыгыны испэт эрэ диэнинэн быһаарыы олох тутах буолуо. Киһилии сиэри-майгыны иитии эмиэ киирэрэ. Өбүгэлэрбит обону сиэрдээх быһыыга, үтүө майгыга үөрэтэр элбэх үгэһи билэллэрэ, онон үгүс сүбэни биэрэллэрэ. «Кырдыаһаһы, кыамматы күлүү-элэк оностума», «Улахан дьонтон ыйыппакка эрэ тугу да ылыма», «Туора киһи малыгар ымсыырыма», - диэн курдук сүбэ элбэх буолара. Саха атын үгүс омуктан биир ураты майгыта-көнөтө, чизһинэйэ. Кини атын киһи гизнин хайа да түбэлтэбэ тышпатын туора омук киһитэ мэлдьи сөбөн-махтайан бэлиэтиирэ.

4. Уол обону төрөөбүт тылынан хомоһойдук кэпсэтэр, санаатын сааһылаан этэр, суруйар дьобурун сайыннарар сыалтан **ийэ тылбыт илдьит, сирдьит, сиэрдьит, сэһэнньит,** ураты омук буоларбытын билинэр сүрүн өрүшпүт буоларын өйдөтүү. Бары билэрбит курдук, Норуот күүһэ өйүгэр, өйүн күүһэ тылыгар баар. Уол обону иитиигэ өбүгэ төрүт үгэстэрин нөнүө ис уйулбатын уһугуннаран, киһи быһыытынан сайыннарыы.

Үлэ сыала: Норуот үтүө үгэстэригэр олобуран уол обону иитии;

Соруктара:

- аһалар кылаас олобор көхтөөхтүк кытталларын көбүлээһин;
- эбүгэлэрбит урукку олохторун-дьабахтарын, дьарыктарын, итэбэллэрин кытта билсиһии, билинни олобу кытта тэннэ тутан кэруу;
- чөл олох төрүттэрин, үтүө үгэстэрин бөбөргөтүү уонна сайыннарыы;
- оһо Кэрэни эйдууругэр уонна киниэхэ дьулуьарыгар айар улэбэ туьаайыы;

№	Кунэ-дыыла	Буолар кунэ	Тиэмэтэ	Улэ корунэ	Бэлиэтээһин
1		15.09.17	Кирири тема. Уол оһо, эр кийи – аал уоту оттооччу, алаьа дьизни тэрийээччи	бэсиздэ	
2		22.09.17	Обону сааьынан наардааьын	сэьэргэьии	
3		29.09.17	Эбугэлэрбит сирэ-уота: алаас, куэл.	сэьэргэьии	
4		6.10.17	«Наадата суох диэн идэ суох»	производственной экскурсия	МЧС
5		13.10.17	Эр кийи танаьа-саба	бэсиздэ, норуот маастардара кэрсуьуу	

6		20.10.17	Саха балабана. Сайылык. Кыстык.	бэсиздэ, мусуой	
7		27.10.17	Кылаас эрэмүэнүгэр кэмэ	муоста плинтуьун саайыы	
8		24.10.17	Сэтинньи ый- Баай Байанай ыйа	сэьэргээьин	
9		10.11.17	Балыктааьын(куйуур, илим, мунха)	Бэсиздэ, кэрсуьуу	
10		17.11.17	Туьах, сохсо, чааркаан	кэрдэрэн уэрэтии	
11		24.11.17	Кустааьын тэрилэ. Булчут ыттар	бэсиздэ	
12		1.12.17	Саанан ытыы сатабыла	воздушканан сыалы ытыы	
13		8.12.17	«Наадата суох диэн идэ суох»	производственной экскурсия	ИДЬМ
14		15.12.17	Кырдьабас булчуту кытта кэрсуьуу	кэрсуьуу	
15		22.12.17	Хаар оноьугу оноруу	оскуола тиэргэнин киэргэтии	
16		20.01.18	Сахалар былыр туттар тэриллэрэ. Мас ууьа	бэсиздэ	
17		27.01.18	Тимир ууьа. Саха быьаба	бэсиздэ	
18		2.02.18	Саха уустарын кытта билсиьии, кэрсуьуу	кэрсуьуу, экскурсия	
19		9.02.18	«Наадата суох диэн идэ суох»	«Дороги Нюрбы» экскурсия	
20		16.02.18	Байыаннай бэлэмнэнии		
21		23.02.18	Строевой хаамыы		
22		2.03.18	Кыргыттарга аналлаах бэйэ оноьугун оноруу	мастерскойга оноьук оноруу	
23		9.03.18	Айар улэни тэрийии		
24		16.03.18	Сылгыны, ынабы иитии	экскурсия	
25		23.03.18	Окко аналлаах тэриллэр	бэсиздэ	
26		6.04.18	Кырдьабастарга кэмэ	тимуровскай тахсыы	
27		13.04.18	Спорт уонна мин	айар улэ	
28		20.04.18	Спортивной курэхтэьиилэр. «Дети Азии» ооньуулар	бэсиздэ	
29		27.04.18	«Наадата суох диэн идэ суох»	спортивной оскуолаба экскурсия	Антоновка, ДЮСШ
30		8.05.18	Эбугэлэрбит ооньуулара	физрук	
31		4.05.18	Мин Ньурбабын таптыбын!	пааматынньыктары чинчийии	
32		11.05.18	Кырдьабастарга кэмэ	тимуровскай тахсыы	
33		18.05.18	«Урун Уолан» курэьи тэрийии	родком	
34		25.05.18	Улэни тумуктуур дьарык	айылбаба тахсыы	